

TMF 2022/23

Úloha 10

Martin Kempa

Upstream Flow (Upstream contamination)

Sprinkle light particles on a water surface. Then allow a water stream to be incident on the surface from a small height. Under certain conditions, the particles may begin to move up the stream. Investigate and explain this phenomenon.

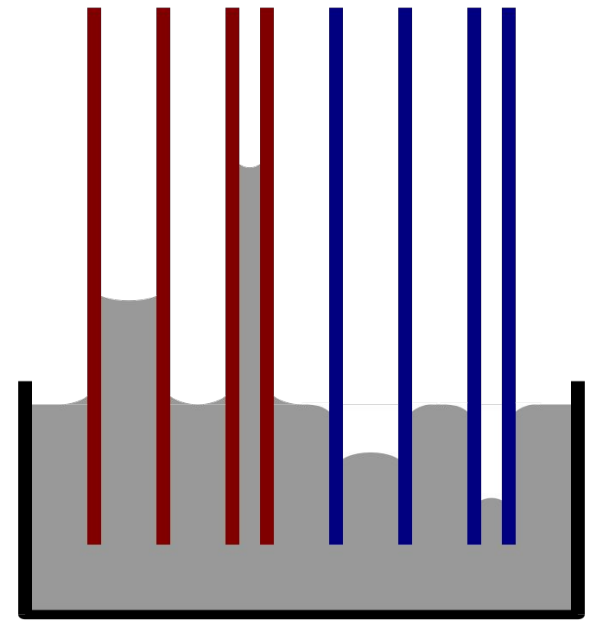
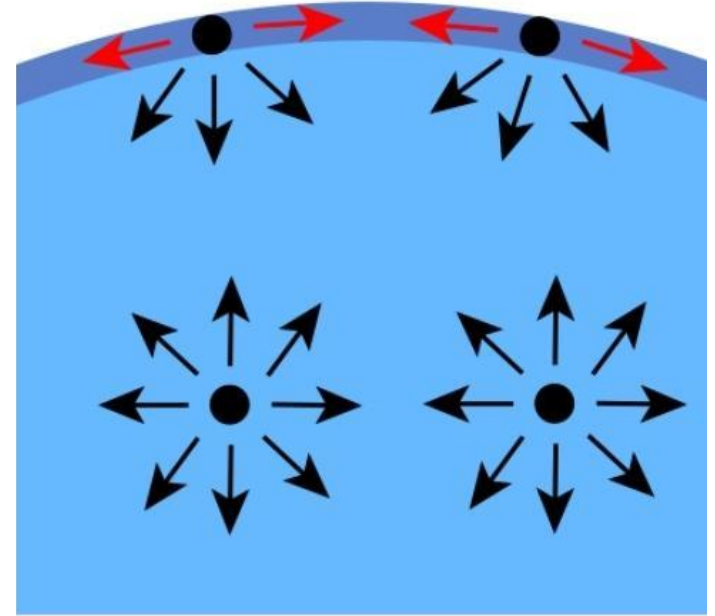
Tok proti proudu

Posypte vodní hladinu lehkými částicemi. Pak nechte z malé výšky na hladinu téct proud vody. Za určitých podmínek se částičky mohou začít pohybovat proti proudu. Prozkoumejte a vysvětlete tento jev.

Argentinské *maté*

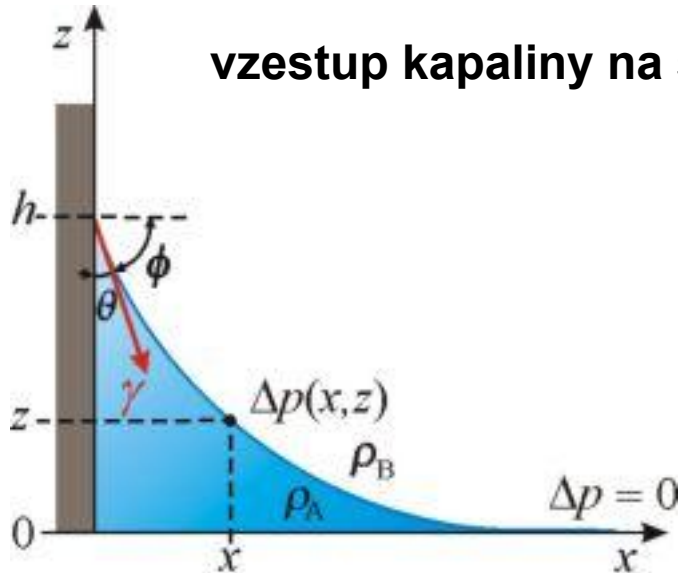
Povrchové napětí

Povrchové napětí (PN)

- povrch kapaliny se chová jako tenká pružná blána
- snaží se dosáhnout stavu s minimální energií
- povrch $\uparrow$: energie povrchové vrstvy $\uparrow$
- □ povrch kapaliny se snaží zaujmout co **nejmenší** a **nejhladší** plochu

- jak měřit PN u *nehomogenní látky*?

vzestup kapaliny na svislé destičce

$$\sin \theta = 1 - \frac{\Delta \rho g h^2}{2\sigma}$$

$\Delta \rho$ ... rozdíl hustot kapaliny A a vrchního plynu

θ ... úhel smáčení

h ... výška, do níž vystoupí meniskus

σ ... povrchové napětí

https://vydavatelstvi-old.vscht.cz/knihy/uid_es-001/hesla/metody.elevace_na_desce.html

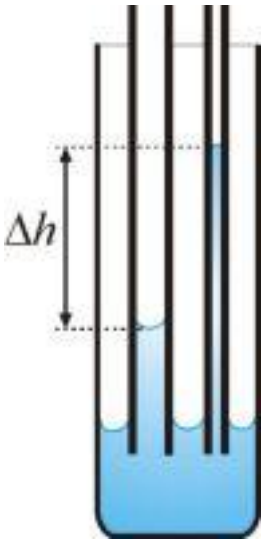
https://vydavatelstvi-old.vscht.cz/knihy/uid_es-001/hesla/mereni_povrchoveho_a_mezifazoveho_napeti.html

<https://www.imc.cas.cz/vyuka/juza/povnap/mermet.htm>

Povrchové napětí (PN)

- povrch kapaliny se chová jako tenká pružná blána
- snaží se dosáhnout stavu s minimální energií
- povrch $\uparrow$: energie povrchové vrstvy $\uparrow$
- □ povrch kapaliny se snaží zaujmout co **nejmenší** a **nejhladší** plochu

- jak měřit PN u *nehomogenní látky*?

dvě kapiláry

$$\sigma = \frac{\Delta h \rho R_1 R_2 g}{2(R_1 - R_2)}$$

Δh ... rozdíl výšek kapilárního vzestupu

ρ ... hustota kapaliny

R_i ... vnitřní poloměry kapilár

σ ... povrchové napětí

https://vydavatelstvi-old.vscht.cz/knihy/uid_es-001/hesla/metody.elevace_na_desce.html

https://vydavatelstvi-old.vscht.cz/knihy/uid_es-001/hesla/mereni_povrchoveho_a_mezifazoveho_napeti.html

<https://www.imc.cas.cz/vyuka/juza/povnap/mermet.htm>

Marangoniho jev
(Marangoni effect)

Marangoni effect

Marangoniho efekt (na vodorovné hladině)

- „slzy vína“ pozorovány Jamesem Thomsonem roku 1855
- Carlo Marangoni: 1865
- J. Willard Gibbs: *O rovnováze heterogenních látek* (1875–1878, kompletní zpracování teorie)

- rozdíl v povrchových napětích (PN) dvou kapalin
- vyšší PN táhne částičky z nižšího PN k sobě

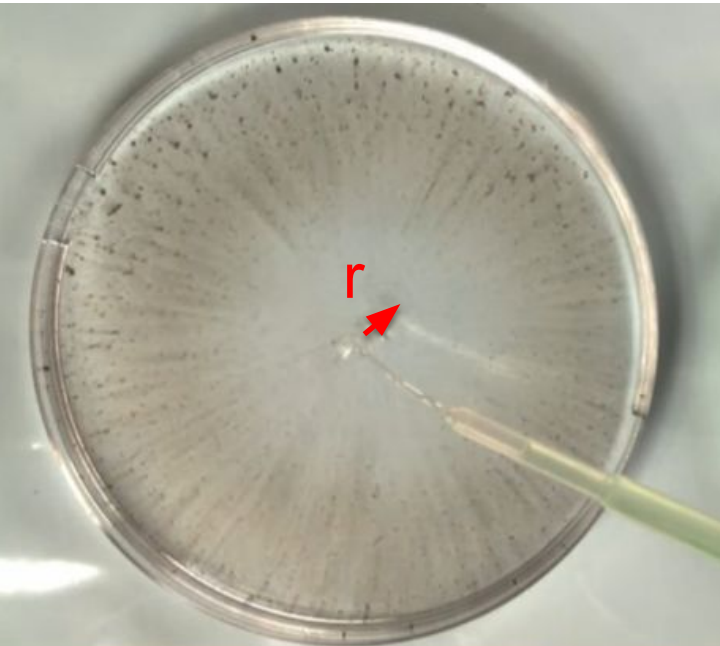

Marangoniho efekt (na vodorovné hladině)

- rozdíly v povrchových napětích (PN) dvou kapalin
- vyšší PN táhne částičky z nižšího PN k sobě

$$v \approx \frac{\Delta\sigma}{\mu} \quad \begin{array}{l} \Delta\sigma \dots \text{rozdíl povrchových napětí (N/m)} \\ \mu \dots \text{viskozita (Pa.s)} \end{array}$$

$$\Delta\sigma \sim \text{desítky procent} \quad \square \quad v \approx \frac{10^{-2}}{r^{1/3}} \quad (\text{pro vodu})$$

M. Roché *et al.*:
"Marangoni Flow
of Soluble Amphiphiles"
Physical Review Letters
112, 208302 (2014).
arXiv:1312.3964.

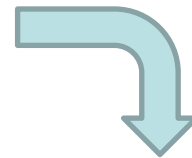

Marangoniho efekt ~~(na vodorovné hladině)~~ ???

- rozdíly v povrchových napětích (PN) dvou kapalin
- vyšší PN táhne částičky z nižšího PN k sobě
- *argentinské maté?*
- ! částičky na hladině způsobují nižší PN
- mohou svisele proti proudu? $a > g$?

- poloměr částic r , neměnná koncentrace částic
- rozdíl PN $\Delta\sigma$ (řádově 0.01 N/m PN vody cca 0,07 N/m)
- zrychlení $a \sim \Delta\sigma \cdot 2r / m$
- $a \sim 5 / (\rho r^2)$
- křída: $\rho = 2,5 \text{ g cm}^{-3}$, $r \sim 100 \mu\text{m}$:
- $a \sim 200 \text{ m s}^{-2} \sim 20 \text{ g}$

[<https://arxiv.org/abs/1105.2585>]

Upstream contamination in water pouring
S. Bianchini *et al.* (Havana, Cuba, 2008-2011)

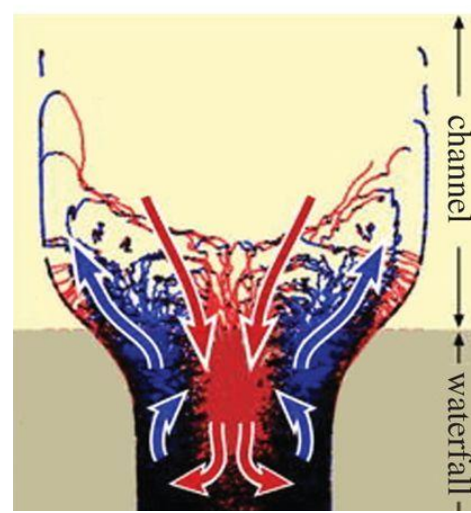
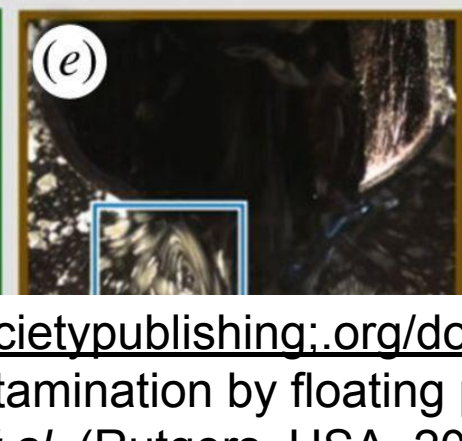
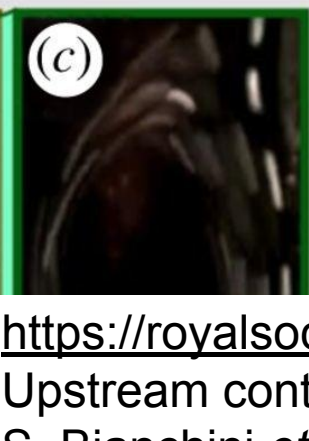
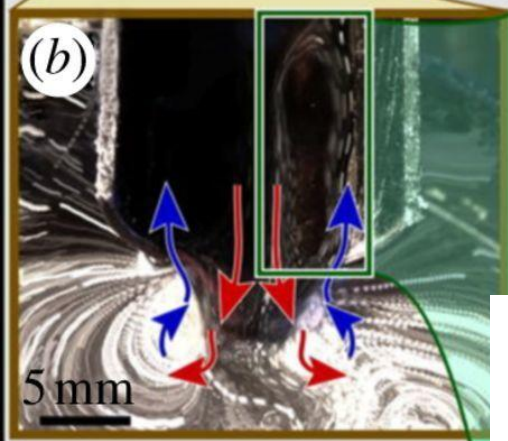
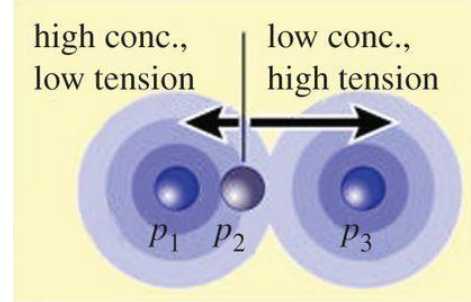
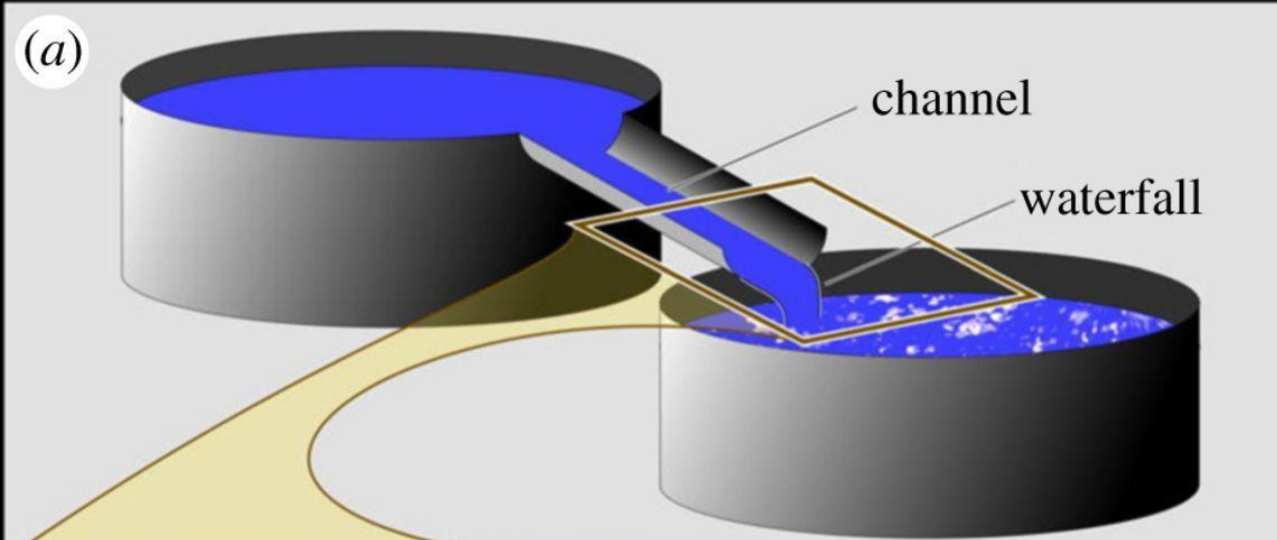
<https://royalsocietypublishing.org/doi/full/10.1098/rspa.2013.0067>

Upstream contamination by floating particles
S. Bianchini *et al.* (Rutgers, USA, 2013)

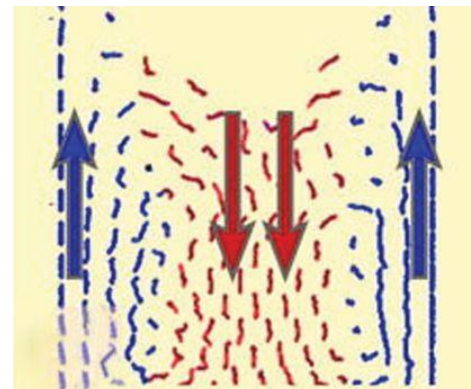
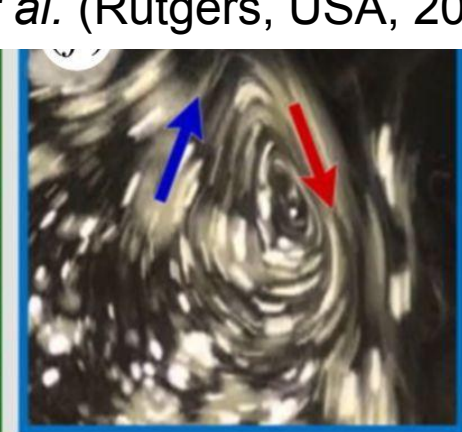
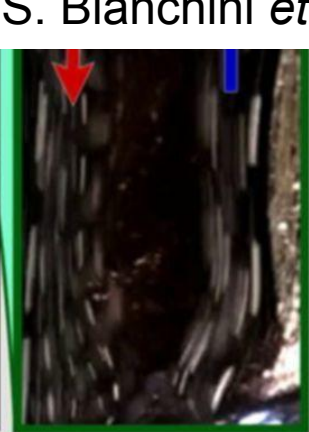
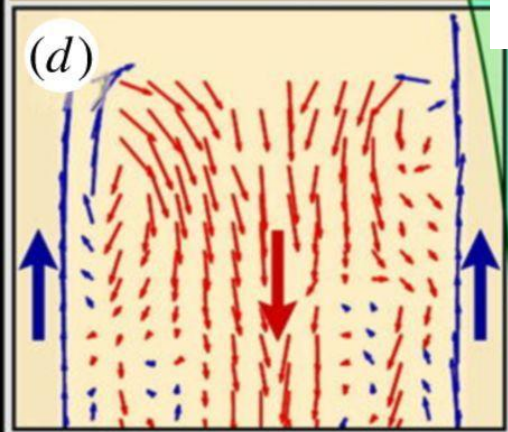
Upstream flow – upstream contamination

<https://www.youtube.com/watch?v=LZ-Bgl7fmoA>

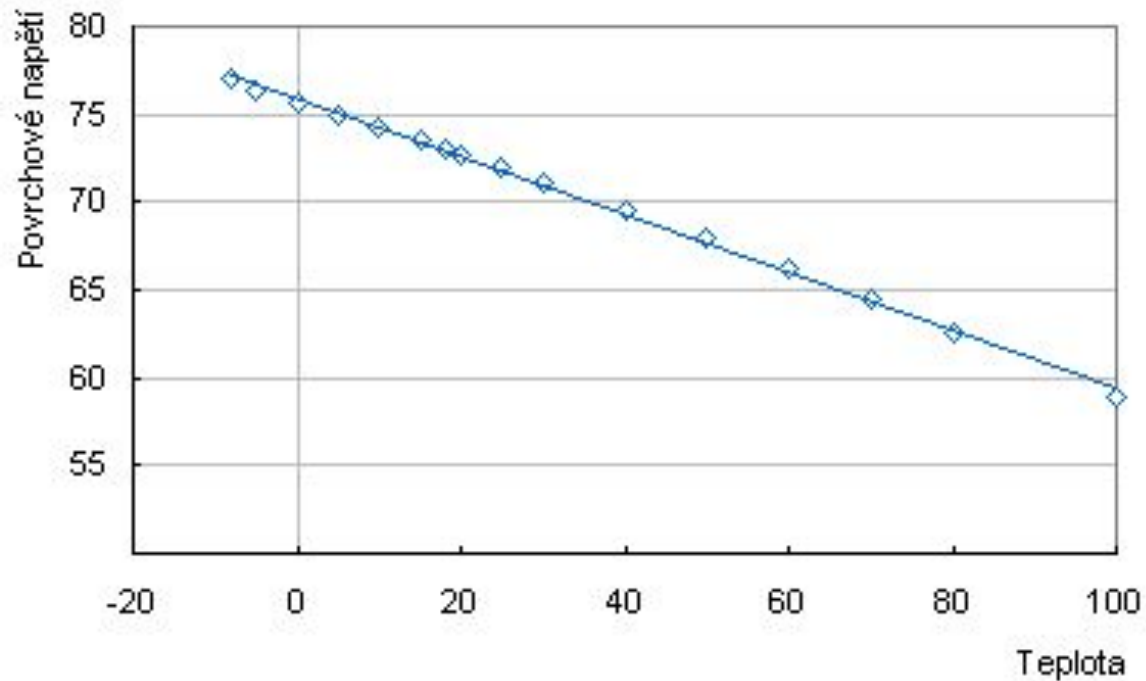

<https://royalsocietypublishing.org/doi/full/10.1098/rspa.2013.0067>
 Upstream contamination by floating particles
 S. Bianchini *et al.* (Rutgers, USA, 2013)

Relevantní parametry

- rozdíl teplot vody „nahore“ a „dole“

<http://www.converter.cz/tabulky/povrchove-napeti.htm>

- stabilita? teplotní gradienty?

Relevantní parametry

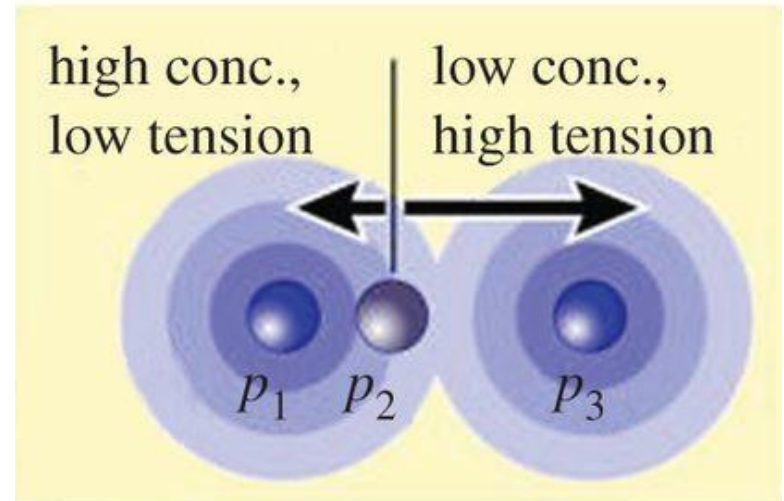
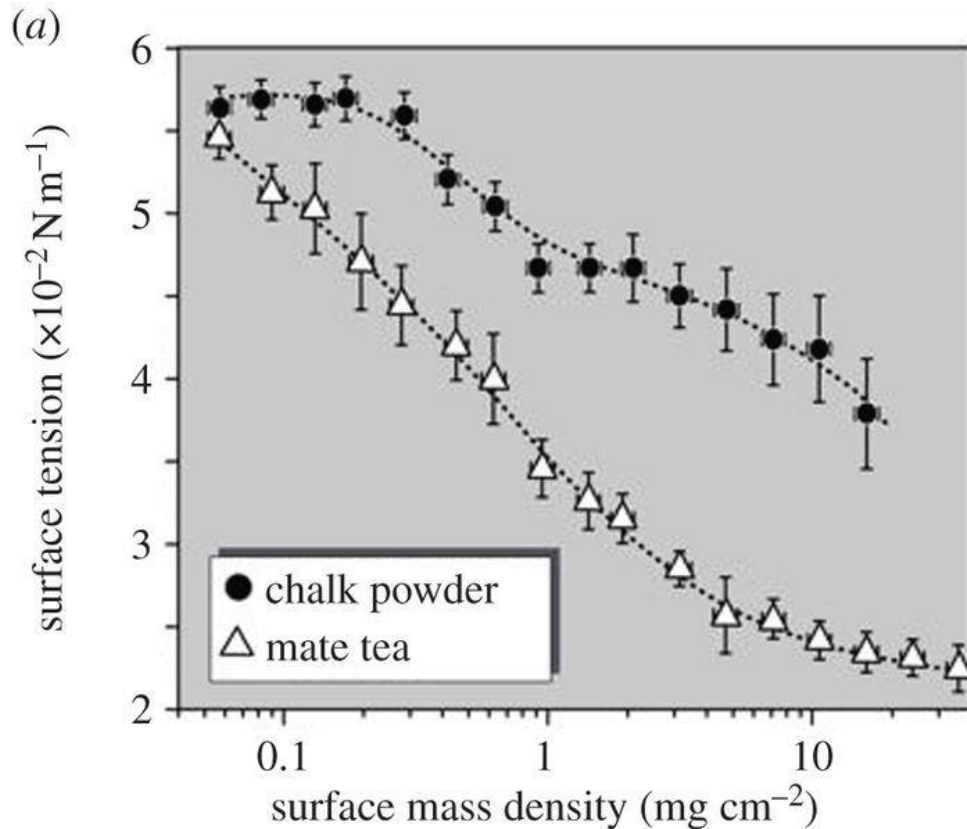
- kvalita vody? (spíše ne)
- rychlost proudu vody (cm^3/s)
- výška „vodopádu“ ($\sim \text{cm}$)
- „korýtko“: sklon, šířka; materiál?
- (vytváří tekoucí voda gradient PN?)
- částice: hustota (křída hustší než voda), velikost; PN ? Smáčivost, rozpustnost?
- částice: grafit, křída, lístky čaje; polystyren?? koloidní barvivo? ...

Relevantní parametry

- (povrchová) hustota částic ve vodě

<https://royalsocietypublishing.org/doi/full/10.1098/rspa.2013.0067>

Upstream contamination by floating particles

S. Bianchini *et al.* (Rutgers, USA, 2013)

Co a jak měřit?

- jak vysoko se částičky dostanou v závislosti na sklonu korýtku? (ve vodopádu i v korýtku)
- rychlost částiček nahoru (cm/s)
- stabilita systému (přítok a odtok)

- pokusit se o simulace / výpočty / odhady čehokoliv z výše uvedeného

The Action Lab:

<https://www.youtube.com/watch?v=kIKEG9kSpII>